

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:05.11.2021 ✓Accepted/Kabul:05.01.2022

DOI:10.30794/pausbed.1019615

Araştırma Makalesi/ Research Article

Tuğay, O. ve Temel, F. (2022). "Türkiye'de Çimento Sektöründeki Şirketlerin Uluslararası Entegre Raporlama Kılavuz İlkelerine Uyum Düzeylerinin CRITIC ve MAIRCA Yöntemleriyle Değerlendirilmesi", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 50, Denizli, ss. 45-57.

TÜRKİYE'DE ÇİMENTO SEKTÖRÜNDEKİ ŞİRKETLERİN ULUSLARARASI ENTEGRE RAPORLAMA KILAVUZ İLKELERİNE UYUM DÜZEYLERİNİN CRITIC VE MAIRCA YÖNTEMLERİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Osman TUĞAY*, Faruk TEMEL**

Öz

Bu çalışmanın amacı, Borsa İstanbul'a kote çimento sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin yayımladığı entegre raporların Uluslararası Entegre Raporlama Kılavuz İlkelerine uyum düzeylerini analiz etmektir. Çalışma kapsamında ilk olarak, ele alınan şirketlerin 2018 ve 2019 yıllarında yayımladıkları entegre raporlarının içerik analizi Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinin yedi temel kılavuz ilkesi bağlamında yapılmış; ikinci adımda çok kriterli karar verme tekniklerinden biri olan CRITIC yöntemi yardımıyla belirlenen kriterlerin önem düzeyleri hesaplanmıştır. Son adımda ise belirlenen kriterlerin önem düzeyleri analize dahil edilerek MAIRCA yöntemiyle şirketlerin performans analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular, kısa ve öz olma ile güvenilir ve bütüncül olma ilkelerinin en çok öneme sahip kriterlerken en az öneme sahip kriterin bilgiler arası bağlantı ilkesi olduğunu göstermektedir. En iyi performansı gösteren şirket 2018 yılında Nuh Çimento, 2019 yılında ise Adana Çimento olmuştur. Çalışma, kılavuz ilkelere uyum düzeyi bağlamında yatırımcılara ve diğer paydaşlara çimento sektöründeki şirketleri değerlendirirken katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Entegre raporlama, Kılavuz ilkeler, Çok kriterli karar verme.

THE EVALUATION OF COMPLIANCE LEVELS OF THE COMPANIES IN THE CEMENT SECTOR IN TURKEY WITH THE INTERNATIONAL INTEGRATED REPORTING GUIDING PRINCIPLES BY CRITIC AND MAIRCA METHODS

Abstract

The purpose of this study is to examine compliance levels of integrated reports published by companies which are operating in the cement sector listed on Borsa İstanbul with the International Integrated Reporting Guiding Principles. In the first step, content analysis of integrated reports published in 2018 and 2019 was made in the context of seven basic guiding principles of International Integrated Reporting Framework. In the second step, weights of importance of the determined criteria were calculated with the help of the CRITIC method, which is one of the Multi-Criteria Decision Making techniques. In the last step, including weights of importance, performance analysis of companies was made with the MAIRCA method. Results show that while principles of conciseness and reliability and completeness are the most important criteria, the least important criteria is the principle of connectivity of information. The company which shows the best performance is Nuh Çimento in 2018 and Adana Çimento in 2019. The study contributes to investors and other stakeholders when evaluating companies in the cement sector in terms of compliance level with the guiding principles.

Keywords: Integrated reporting, Guiding principles, Multi-criteria decision making.

*Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, BURDUR.
e-posta: otugay@mehmetakif.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0001-8733-7471>)

**Arş. Gör., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, BURDUR.
e-posta: ftemel@mehmetakif.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-3359-7870>)

1. GİRİŞ

Son yıllarda dünyada yaşanan krizler şirketlerin paydaşlarla olan ilişkilerini de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bağlamda şirketlerin sadece hissedarları için finansal raporlama yapmaları değil, tüm paydaşları için nasıl bir değer yarattıklarını da açıklamaları beklenmektedir. Şirketlerin yarattığı değeri; kısa, öz ve anlaşılabilir bir şekilde, bütüncül ve stratejik bakış açısı ile paydaşlarına aktarabilme yolu olarak ortaya çıkan kurumsal raporlamanın gelişiminde son aşama olan entegre raporlama, bugün pek çok ülkede kullanılan bir raporlama yöntemi haline gelmiştir. 2010 yılında Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi'nin (International Integrated Reporting Council-IIRC) kurulması ile entegre raporlamaya yönelik çalışmalara hız verilmiştir. IIRC, Uluslararası Entegre Raporlama (ER) Çerçevesini (International IR Framework) 2013 Aralık ayında yayımlamıştır. Uluslararası ER Çerçevesi, şirketlere, strateji ve performanslarını daha iyi ifade edebilmeleri konusunda destek olmak amacıyla hazırlanmıştır. Çerçeve, oluşturulacak olan "Kılavuz İlkeler" ve "İçerik Öğeleri"ni anlatmakta ve söz konusu ilke ve öğelerin altındaki temel kavramları açıklamaktadır. Bu çerçeve, ülkemizde de Türkçeye çevrilerek yayımlanmıştır.

IIRC tarafından entegre rapor "*Bir kuruluşun içinde yer aldığı dış çevre bağlamında stratejisi, yönetimi, performansı ve gelecekte beklenenlerin kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer yarattığının kısa ve öz bir iletişimidir*" şeklinde tanımlanmaktadır (IIRC, 2013: 7). İşletmenin faaliyetlerine yönelik finansal ve finansal olmayan (sürdürülebilirlik) raporlarının bir arada yer aldığı entegre rapor, "tek rapor" olarak ifade edilmektedir (Karğın vd. 2013: 28). Literatürde tartışılan konular arasında ilk sıralarda yer alan entegre raporlama mevcut raporlamalardan farklı olarak finansal ve finansal olmayan bilgileri bir arada raporlamaktadır. Entegre raporun amacı bir kuruluşun tüm paydaşlarına kuruluş ile ilgili bütüncül bir bakış açısı sunarak paydaşların karar verme sürecine katkıda bulunmaktır (Aras ve Sarioğlu, 2015: 16). Bu doğrultuda entegre raporun oluşturulmasında kullanılan kılavuz ilkeler ve açıklamaları aşağıda verilmiştir (IIRC, 2013: 16-23; Aras ve Sarioğlu, 2015: 56-59):

Stratejik Yaklaşım ve Geleceğe Yönelim: Bir entegre raporun, kuruluşun stratejisi ve bu stratejinin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetinin yanı sıra sermaye öğelerinin kullanımı ve üzerindeki etkilerini ele alması gerektiğini ifade etmektedir. Bu stratejilerin ve stratejik hedeflerin açıklanarak kuruluşun iş modeliyle arasındaki ilişkisinin ortaya konması gerekmektedir.

Bilgiler Arası Bağlantı: Bir entegre raporun kuruluşun zaman içindeki değer yaratma kabiliyetini etkileyen unsurların birleşimi, birbirleriyle olan ilişkisini ve aralarındaki bağılıkların bütüncül bir resmini göstermesi gerektiğini belirtmektedir. Entegre düşüncenin kuruluşun faaliyetlerinde benimsenmesi, yönetim raporlamasında, analizde, karar verme sürecinde ve sonuç olarak entegre raporda bilgiler arası bağlantının sağlanmasına neden olacaktır.

Paydaşlara Bağlılık: Entegre rapor; kuruluşun temel paydaşları ile ilişkileri hakkında bilgiler vererek onların ihtiyaç ve çıkarlarını ne ölçüde anladığı, dikkate aldığı ve yanıtladığını ifade eder. Değer, yalnızca kuruluşun kendisi ile değil paydaşlarla ilişkiler sonucu yaratılacağından paydaşlara bağlılık ilkesi önem arz etmektedir.

Önemlilik: Kuruluşun kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini önemli düzeyde etkileyebilecek konular hakkında bilgileri içermelidir. Söz konusu önemli konular, kuruluşun üst yönetimi veya sermayedarlarının karar alma sürecini önemli düzeyde etkileyebilecek konulardır.

Kısa ve Öz Olma: Kuruluşun stratejisi, yönetimi, performansı ve beklentileri hakkında yeterli düzeyde bilgi vermesi, ilgi düzeyi düşük bilgileri vermemesi gerektiğini ifade etmektedir.

Güvenilirlik ve Bütünlük: Dengeli bir şekilde maddi hatalara yer vermeden olumlu ve olumsuz tüm önemli hususların entegre raporda yer alması gerektiğini ifade etmektedir. Güçlü iç kontrol ve raporlama sistemi, paydaş katılımı, iç denetim ya da bağımsız dış denetim güvenilir bilgi için gereklidir. Açıklanan bilgilerin kapsamı ve belirgin ya da doğru olması bütünlük için önemlidir.

Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik: Entegre rapordaki bilgilerin farklı kuruluşlar ile karşılaştırılabilir ve kuruluşun zaman içerisindeki performansının tutarlı olması gerekmektedir. Kuruluşların, önemli bir değişiklik yapıldığında bu değişikliğin nedenini ve bilgilere etkisini açıklamaları gerekmekte ayrıca entegre raporda sektörel ya da bölgesel göstergeler (benchmark) kullanmaları, satışların yüzdesi olarak araştırma harcamaları gibi oranları dahil etmeleri karşılaştırılabilirlik açısından faydalı olabilmektedir.

Şirketlerin entegre raporlama kılavuz ilkelerine bağlılığı sayesinde gerekli ve önemli bilgilerin verilerek entegre raporun okunması kolaylaşacak, şirketler hakkında geleceğe yönelik daha açık ve şeffaf bilgiler verilebilecektir. Bu doğrultuda, çalışmada Borsa İstanbul'a kote çimento sektöründeki şirketlerin entegre raporlama kılavuz ilkelerine uyum düzeyleri içerik analizi ve çok kriterli karar verme teknikleri yardımıyla incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde entegre rapor üzerine yapılan çalışmalara değinilmiş, ikinci bölümünde kullanılacak yöntemler teorik olarak açıklanmıştır. Üçüncü aşamada ise, bu yöntemler kullanılarak elde edilen bulgular paylaşılmış ve sonuç kısmında da çalışmadan elde edilen sonuç ve tartışmalara yer verilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Literatür incelendiğinde entegre raporlamanın farkındalık düzeyi, işletmelerin finansal performansına etkisi, içerik analizi, şablon önerileri, uyum düzeyi gibi konularda çalışmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Entegre raporlamanın kar amacı gütmeyen kuruluşlar için fırsat olduğunu ileri süren Adams ve Simnett (2011) yaptıkları çalışmada entegre raporlamayı bütüncül, stratejik, duyarlı, önemli ve farklı zamanlarda birbiriyle bağlantılı olan bir raporlama yaklaşımı olarak tanımlamıştır. Söz konusu yazarlar ayrıca entegre raporlamanın her türlü kuruluş için şeffaflığı, yönetişimi ve karar vermeyi geliştirmek için bir fırsat olduğunu öne sürerek, bunun sonucunda uzun vadeli yatırımcıların ve fon sağlayanların karar verme sürecini iyileştireceğini belirtmişlerdir. Bir entegre rapor şablonu öneren Abeysekera (2012), entegre raporun bir şirketin tarihi ve hedeflenen performansını sunarak vizyonuna ulaşmasını sağlayan süreç olduğunu ifade etmektedir.

Türkiye'de entegre raporlama alanında yapılan ilk çalışmalardan biri Yanık ve Türker (2012) tarafından gerçekleştirilmiş olup, çalışmada entegre raporlama; çevre muhasebesi, sosyal sorumluluk muhasebesi, kurumsal yönetim ve stratejik yönetim ile sürdürülebilir raporlamayı kapsayan bir kavram olarak belirtilmiştir. Ayrıca finansal olmayan bilgileri de içeren entegre raporlamanın, yakın zamanda finansal raporlama yaklaşımının yerini alacağı da ileri sürülmüştür.

Entegre rapor yayımlayan şirketlerin uzun vadeli yatırımcılar üzerine etkisini inceleyen Serafeim (2015), uzun vadeli yatırımcıların kısa vadeli yatırımcılara kıyasla bu şirketleri daha çok tercih ettiği bulgusuna ulaşmıştır. Entegre rapor oluşturmanın sağlayacağı faydaları ele alan Kaya (2015), entegre raporun şirket ile paydaşlar arasındaki güveni artırarak, hem şirketlerin iç kontrolünü hem de paydaşlar açısından şirketin değerini artıracaklarını belirtmiştir.

Havlova (2015) IIRC plot programında yer alan 48 şirketin program öncesi ve sonrası dönemi kapsayan 2010-2014 yıllarını incelemiştir. Elde edilen sonuçlar entegre raporun yayımlanan rapor sayısını azalttığı ve bilgi teknolojileri kullanımını artırdığı yönündedir. Aynı programda yer alan şirketlerin finansal performansını 2012-2014 yılları için inceleyen Hurghiş (2015) ele alınan şirketlerin yayımladıkları entegre raporlar ile finansal performansları arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Entegre raporun tarihini ve finansal raporlama, kurumsal yönetim, çevre ve sürdürülebilirlik gibi kavramlarını çalışmaları ele alan Topcu ve Korkmaz (2015) paydaşlar arasındaki iletişimi sağlayan en iyi yöntemin entegre raporlama olduğunu ileri sürerek şirketlerin bu aşamada entegre raporlamayı benimseyebilmeleri için kurumsal yönetime sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir.

Entegre raporlama yaklaşımını ilkesel çerçeveye ele alarak bir entegre rapor formatı öneren Gökten (2016), bu raporun hazırlanabilmesi için muhasebe, finans, yönetim, iktisat, mühendislik, sosyoloji, çevre bilimleri gibi birçok alandaki bilgi ve becerilerin bir arada kullanılması gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla entegre rapor hazırlayacak şirketlerin kurumsal yapıya sahip şirketler olması gerekmektedir.

13 ülkedeki entegre rapor yayımlayan şirketleri inceleyen Kaya vd. (2016) entegre raporun işletmenin vizyonu, hedefleri, risk ve fırsatları, sermaye öğeleri, kurumsal yönetim, çevresel ve sosyal değer yaratma faaliyetleri gibi birçok bilgiyi içermesi gerektiğini ifade ederek finansal olmayan faaliyetlerin mümkünse sayısal olarak da verilmesi önerisinde bulunmuşlardır. Finansal olmayan varlıkların da sayısallaştırılması gerektiğini belirten bir başka çalışma Yılmaz vd. (2017) tarafından yapılmış olup, bu çalışmada sayısallaştırmaların ve diğer mevcut sayısal verilerin birlikte bir işletmenin gerçek değerini ortaya çıkaracağı belirtilmiştir. Çalışmada, önemli ve değer

yaratabilecek finansal ve finansal olmayan bilgilere anlaşılabilir şekilde ulaşmanın gerekli olduğu belirtilmiş ve sonuç olarak entegre rapor sunan şirketlerin geleceği hakkında net bilgilere sahip olunacağı ifade edilmiştir.

Ercan ve Kestane (2017) Türkiye’de 2016 yılı için şirketlerin yayımladığı entegre raporları içerik analizi ile incelemiştir. Çimento sektöründe yer alan şirketlerin de ele alındığı çalışmada, aynı sektördeki şirketlerin değer yaratma süreci bakımından farklı olması, Türkiye’de entegre raporlamanın standartlaştırılmadığının bir sonucu olarak belirtilmiştir.

Yaptıkları çalışmada Türkiye için bir model önerisinde bulunan Elmacı ve Sevim (2017) entegre raporun şirketlerin gelecekte nasıl ve ne kadar değer yaratacağı hakkında bilgi vereceğinden bahsedilmiştir. Entegre rapor için Türkiye’de şeffaflık, sürdürülebilirlik, entegre düşünce, insan hakları gibi kriterlerin sağlanması gerektiği belirtilmiştir.

Suttipun (2017) entegre raporlamanın Tayland borsasında işlem gören 150 şirket üzerindeki etkilerini 2012-2015 dönemi için araştırmıştır. Şirketlerin finansal performansını, kurumsal sosyal sorumluluk ödülüne sahip olmak ve üretilmiş sermaye raporlaması pozitif etkilerken, çevresel sermaye raporlaması negatif etkilemektedir.

Yüksel (2018), Türkiye ve Güney Afrika’daki katılım bankalarının yayımladıkları entegre raporlar arasında farklılık olup olmadığını 2014-2016 dönemi için içerik analizi kullanarak araştırmış, farklılığın olduğu sonucunu bulmuştur. Ayrıca bazı yıllarda entegre raporlama skorları ile firma büyüklükleri ve varlık devir hızları arasında pozitif korelasyona rastlanırken, entegre raporlama ile karlılık oranları ve finansal yapı oranları arasında bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Yüksel ve Kayalı (2020) BİST Banka Endeksindeki şirketlerin finansal performansını, 2017 ve 2018 yılları için finansal oranlarına bakarak çok kriterli karar verme tekniklerinden TOPSİS yöntemi ile ele almıştır. Çalışma sonucunda, 2017 yılında entegre raporlama ilkelerine uygun rapor hazırlamanın bankaların finansal performansı üzerinde bir etkiye sahip olmadığı, 2018 yılı için ise entegre raporun finansal performansı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Akyüz ve Yangibayev (2020) entegre raporlama ile finansal performans arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalara yer vererek bazı çıkarımlarda bulunmuşlardır. Sonuçlar ilişkinin genelde pozitif olduğu yönünde olup ilişkinin olmadığı sonucunu elde eden çalışmaların sayılarının çok az olduğu tespiti yapılmıştır. Entegre raporlamanın işletmelerin finansal performansını etkileyen bir başka çalışma Nijerya için Adegboyegun vd. (2020) tarafından yapılmıştır. Bankacılık sektörünün ele alındığı çalışmada 2009-2018 dönemi için en küçük kareler ve panel eşbütünlük yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlar kısa vadede entegre raporlamanın finansal performansa etkisinin olmadığını gösterirken, uzun vadede anlamlı bir etkinin olduğunu göstermektedir.

Anket uygulayarak entegre raporlamanın Türkiye’deki kurumsal yatırımcı kararlarına etkisini araştıran Akbaş vd. (2021) entegre raporlama içerik öğelerinin yatırım kararlarında etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Raporun denetimi ve güvencesi, faaliyet yılı gibi bilgiler yatırım kararlarında bir etkiye sahipken, kısa ve öz olma ilkesinin çok fazla etkili olmadığı tespit edilmiş bu da Türkiye’deki kurumsal yatırımcıların farkındalık düzeyinin düşük olması ile açıklanmıştır.

Kızıltan ve Doğan (2021) entegre raporlamanın finansal performansa etkisini BİST’e kote bankacılık ve çimento sektöründeki şirketler için incelemiştir. Karşılaştırma için ise yurt dışındaki aynı sektörden şirketlerin ele alındığı çalışmada, oran analizi, fark analizi ve yapısal eşitlik yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlar, şirketlerin entegre rapor yayımlamadıkları dönemde daha yüksek finansal performansa sahip olduğunu, Nuh Çimento ve Çimsa Çimento’nun finansal performansının yurt dışında yer alan şirketlerden daha iyi olduğunu gösterirken; entegre rapor yayımlanan dönemde tüm şirketlerin hisse başı karlarında artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, entegre raporlamanın işletmelerin şeffaflığına katkı sağlayacağı, gelecek hakkında öngöründe bulunmanın daha kolay olacağı, finansal performansına olumlu etkisi olacağı, uzun vadeli yatırımcılar için ise yatırım kararlarında önem arz edeceği tespitlerini yapmak mümkündür. Entegre raporlamanın performansa herhangi bir etkisinin olmadığı bulguları ise farkındalık düzeyleri ve entegre raporların kılavuz ilkelere uygun hazırlanmaması ile açıklanabilir.

Literatürde entegre raporlama ilkelerine uyum sağlayan şirketlerin kıyaslaması hakkında yeterli çalışma olmaması bu çalışmanın motivasyonunu oluşturmuş, bu doğrultuda BİST'e kote çimento sektöründeki şirketlerin, entegre raporları içerik analizi ile incelenerek çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan CRITIC yöntemi ve MAIRCA yöntemiyle performans analizi yapılarak entegre raporlama kılavuz ilkelerine uyum düzeyleri kıyaslanmıştır.

3. METODOLOJİ

Çalışma kapsamında analiz süreci şöyle yapılandırılmıştır; Türkiye'de çimento sektöründe faaliyet gösteren ve entegre rapor yayımlayan dört şirkete ait sekiz adet entegre rapor, Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)'nın veri tabanından indirilmiştir. Araştırmada entegre raporlarının kılavuz ilkelere göre değerlendirilmesi Ruiz-Lozano ve Tirado-Valencia (2016; Aktaran: Yüksel ve Aracı, 2017) tarafından kullanılan ölçüt kapsamında yapılmıştır. İlk aşamada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Bu kapsamda entegre raporlar MAXQDA 2020 Plus nitel veri analizi programına yüklenerek Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesinin yedi temel kılavuz ilkesi programa ana kod olarak tanımlanmıştır. Daha sonra ise entegre raporlamanın kılavuz ilkelerine cevap veren 32 madde alt kod olarak tanımlanmıştır. İncelenen entegre raporlarda tespit edilen her alt kod, yazılım yardımı ile raporlar üzerinde belirtilmiştir. Analiz kapsamında her bir alt kodun ne sıklıkla raporlarda yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Anahtar kelimelerin raporlarda ne sıklıkla geçtikleri ve raporlarda yer alan kelimelerin ifade ettiği anlamlardan hareketle açıklanan bilgiler entegre raporlama kılavuz ilkelerine bağlılık düzeyi açısından incelenmiş, bu kriterleri karşılayan raporlara puan verilerek bir matris oluşturulmuştur. İkinci aşamada elde edilen bu matriste yer alan kriterlerin CRITIC yöntemi ile objektif olarak göreceli ağırlıkları hesaplanmıştır. Son aşamada ise MAIRCA yöntemi ile elde edilen bu ağırlıklar ile alternatifleri temsil eden dört şirketin performans sıralaması elde edilmiştir. Bu bölümde bu iki yöntem teorik açıdan açıklanmaktadır.

3.1 CRITIC Yöntemi

Diakoulaki vd. (1995) tarafından geliştirilen CRITIC (Criteria Importance Through Intercriteria Correlation) Yöntemi çok kriterli karar verme problemlerinde kriterlerin önem düzeylerinin objektif ağırlığının belirlenmesini sağlamaktadır. Yöntemin avantajı çok kriterli problemlerde, karar verme sürecinin subjektifliğini ortadan kaldırarak objektif bir şekilde kriterlerin göreceli ağırlıklarının bulunmasıdır.

Yöntem beş aşamalı bir uygulama sürecine sahiptir (Diakoulaki vd, 1995: 764-765; Kiracı ve Bakır, 2018: 160; Ayçin, 2019: 77-78; Akbulut, 2019: 253-254; Belke, 2020: 127):

1. Adım: Karar Matrisinin Oluşturulması

Yöntemin ilk adımında m sayıda alternatif ile n sayıda kriterin karar matrisi D oluşturulur:

$$D = [d_{ij}]_{m \times n} = \begin{bmatrix} d_{11} & d_{12} & \dots & d_{1n} \\ d_{21} & d_{22} & \dots & d_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ d_{m1} & d_{m2} & \dots & d_{mn} \end{bmatrix} \quad i = 1, \dots, m; \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (1)$$

2. Adım: Karar Matrisinin Normalizasyonu

Karar matrisinde bulunan performans kriterlerinin ortak birimlere çevrilmesi için karar matrisi D normalize edilir. Bu işlem gerçekleştirilirken aşağıda verilen fayda yönlü eşitlik (2) kullanılır.

$$x_{ij} = \frac{d_{ij} - d_j^{\min}}{d_j^{\max} - d_j^{\min}} \quad i = 1, \dots, m; \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (2)$$

2 nolu eşitlikte x_{ij} i . alternatife j . kritere göre normalize edilmiş performans değerini göstermekteyken d_j^{\max} ve d_j^{\min} j . kriterin sırasıyla en yüksek ve en düşük değerlerini ifade etmektedir.

3. Adım: İlişki Katsayı Matrisini Oluşturulması

Kriter çiftleri arasındaki korelasyonlar hesaplanarak korelasyon matrisi oluşturulur:

$$\rho_{jk} = \frac{\sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)(x_{ik} - \bar{x}_k)}{\sqrt{\sum_{i=1}^m (x_{ij} - \bar{x}_j)^2 \sum_{i=1}^m (x_{ik} - \bar{x}_k)^2}} \quad j, k = 1, 2, \dots, n \quad (3)$$

4. Adım: C_j Değerlerinin Hesaplanması

Bu adımda Eşitlik (4) ile her bir kritere ait bilgi miktarı c_j hesaplanır.

$$c_j = \sigma_j \sum_{k=1}^n (1 - \rho_{jk}) \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (4)$$

4 nolu eşitlikte σ_j j. kriterin standart sapmasını, ρ_{jk} ise kriter çiftleri arasındaki korelasyonu ifade etmektedir.

5. Adım: Kriter Ağırlıklarının Hesaplanması

Son adımda eşitlik (5) ile her bir kriterin önem ağırlığı (önem düzeyi) belirlenir.

$$w_j = \frac{c_j}{\sum_{j=1}^n c_j} \quad j = 1, 2, \dots, n \quad (5)$$

3.2 MAIRCA Yöntemi

Çalışmada, kriterlerin önem ağırlıkları CRITIC yöntemi ile belirlendikten sonra yapılması gereken MAIRCA (MultiAtributive Ideal-Real Comparative Analysis) yöntemi ile en iyi alternatifin bulunmasıdır. Yöntemin ana varsayımı ideal ve ampirik ağırlıklar arasındaki boşluğu belirlemektir. Her bir kriterden elde edilen boşluklar ile alternatiflerin toplam boşluğu elde edilmektedir. Yöntemin sonunda, en küçük toplam boşluğa sahip alternatifin en iyi olduğu alternatif sıralaması elde edilir. Yöntem 6 adımdan oluşmaktadır (Gigovic vd., 2016: 11-13):

1. Adım: Başlangıç Karar Matrisinin Oluşturulması

Başlangıç karar matrisi Eşitlik (1) yardımıyla oluşturulur.

2. Adım: Alternatiflerin Önceliklerinin Belirlenmesi

Yöntemin varsayımı, karar vericinin alternatiflerin seçim sürecinde bir önceliğin olmamasıdır. m toplam alternatif sayısı olmak üzere her bir alternatifin önceliği Eşitlik (6) yardımıyla hesaplanarak P_{Ai} belirlenir.

$$P_{Ai} = \frac{1}{m}, \quad \sum_{i=1}^m P_{Ai} = 1, \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (6)$$

Yukarıdaki eşitlikte her bir alternatifin tercih olasılığı birbirine eşit olup tercih olasılıklarının toplamı 1'dir.

3. Adım: Teorik Derecelendirme Matrisinin (T_p) Oluşturulması

Bu adımda eşitlik (7)'de gösterildiği üzere teorik değerlendirme matrisi oluşturulur. T_p Teorik değerlendirme matrisi kriterlerin önem ağırlıkları ile alternatiflerin tercih olasılıklarının çarpılması ile elde edilir:

$$T_p = \begin{bmatrix} t_{p11} & t_{p12} & \dots & t_{p1n} \\ t_{p21} & t_{p22} & \dots & t_{p2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ t_{pm1} & t_{pm2} & \dots & t_{pmn} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} P_{A1}w_1 & P_{A1}w_2 & \dots & P_{A1}w_n \\ P_{A2}w_1 & P_{A2}w_2 & \dots & P_{A2}w_n \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ P_{Am}w_1 & P_{Am}w_2 & \dots & P_{Am}w_n \end{bmatrix} \quad (7)$$

4. Adım: Gerçek Derecelendirme Matrisinin (T_r) Tanımlanması

Bu adımda 7 nolu eşitlik ile elde edilen teorik değerlendirme matrisi ile 2 nolu eşitlik yardımıyla elde edilen normalize karar matrisi çarpılarak gerçek değerlendirme matrisi T_r oluşturulur. Fayda kriteri için 8 nolu eşitlik kullanılmaktadır:

$$t_{rij} = t_{pij} \left(\frac{d_{ij} - d_{min}}{d_j^{max} - d_j^{min}} \right) \quad (8)$$

5. Adım: Toplam Boşluk Matrisinin (G) Hesaplanması

Teorik değerlendirme matrisi elemanlarından gerçek değerlendirme matrisi elemanları çıkarılarak toplam boşluk matrisi G elde edilir:

$$G = T_p - T_r = \begin{bmatrix} g_{11} & g_{12} & \dots & g_{1n} \\ g_{21} & g_{22} & \dots & g_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ g_{m1} & g_{m2} & \dots & g_{mn} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} t_{p11} - t_{r11} & t_{p12} - t_{r12} & \dots & t_{p1n} - t_{r1n} \\ t_{p21} - t_{r21} & t_{p22} - t_{r22} & \dots & t_{p2n} - t_{r2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ t_{pm1} - t_{rm1} & t_{pm2} - t_{rm2} & \dots & t_{pmn} - t_{rmn} \end{bmatrix} \quad (9)$$

$$g_{ij} = \begin{cases} 0, & \text{eğer } t_{pij} = t_{rij} \\ t_{pij} - t_{rij}, & \text{eğer } t_{pij} > t_{rij} \end{cases} \quad (10)$$

Teorik değer ile gerçek değer arasındaki farkı düşük olan alternatifin tercih edilmesi gerektiği için g_{ij} değerinin 0'a yakın ya da 0 olması beklenmektedir. Dolayısıyla g_{ij} değeri en düşük olan alternatif en iyi seçimken, en yüksek olan alternatif en kötü seçim olacaktır.

6. Adım: Alternatiflerin Nihai Kriter Fonksiyonlarının Değerinin (Q_i) Hesaplanması

Kriter fonksiyonlarının değeri, her bir alternatif için Eşitlik (11)'den yararlanılarak hesaplanır ve alternatifler için nihai kriter fonksiyonları oluşturulur.

$$Q_i = \sum_{j=1}^n g_{ij}, \quad i = 1, 2, \dots, m \quad (11)$$

11 nolu eşitlikte Q_i , her bir alternatif için g_{ij} değerlerinin toplamını ifade ettiği için elde edilen Q_i değerlerinden en düşük olanın en iyi seçim olması beklenirken, en yüksek olanın ise en kötü seçim olması beklenmektedir.

4. UYGULAMA VE SONUÇLAR

Bu çalışmanın amacı BİST'e kote çimento sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin 2018-2019 yıllarında yayımlamış oldukları entegre raporların Uluslararası Entegre Raporlama Kılavuz ilkelerine (IIRC) uyum düzeylerini analiz etmektir. Dolayısıyla çalışmanın örneklemini çimento sektöründe faaliyette bulunan ve entegre rapor yayımlayan şirketler oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan kriterler ve şirketleri temsil eden alternatifler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Değerlendirme Kriterleri ve Alternatifler

Kriterler	Kodu
Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik	C1
Güvenilirlik ve Bütünlük	C2
Kısa ve Öz Olma	C3
Önemlilik	C4
Paydaşlara Bağlılık	C5
Bilgiler Arası Bağlantı	C6
Stratejik Yaklaşım ve Geleceğe Yönelim	C7
Alternatifler	Kodu
Adana Çimento Sanayii Türk A.Ş.	ADANA
Aslan Çimento A.Ş.	ASLAN
Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.	CIMSA
Nuh Çimento Sanayi A.Ş.	NUHCM

4.1 CRITIC Yönteminden Elde Edilen Bulgular

Çalışmada incelenen kriterlerin önem düzeylerinin belirlenebilmesi için CRITIC yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda 1 nolu eşitlik yardımıyla Tablo 2, 2018 ve 2019 yıllarına ait karar matrislerini göstermektedir.

Tablo 2: Karar Matrisi

2018 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	15	11	2	4	17	13	21
ASLAN	14	6	2	4	19	25	18
CIMSA	6	2	0	7	23	34	70
NUHCM	27	11	1	10	9	30	24
2019 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	23	6	2	3	24	26	16
ASLAN	18	6	2	4	11	10	22
CIMSA	6	8	0	7	9	37	50
NUHCM	5	22	0	4	3	25	17

Yöntemin 2. adımında karar matrisi 2 nolu eşitlik yardımıyla normalize edilir. Ele alınan kriterler fayda yönlü olduğu için kriterlerin optimizasyon yönü maksimumdur. Normalize edilmiş karar matrisi Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Normalize Edilmiş Karar Matrisi

2018 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	0,4286	1,0000	1,0000	0,0000	0,5714	0,0000	0,0577
ASLAN	0,3810	0,4444	1,0000	0,0000	0,7143	0,5714	0,0000
CIMSA	0,0000	0,0000	0,0000	0,5000	1,0000	1,0000	1,0000
NUHCM	1,0000	1,0000	0,5000	1,0000	0,0000	0,8095	0,1154
2019 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	1,0000	0,0000	1,0000	0,0000	1,0000	0,5926	0,0000
ASLAN	0,7222	0,0000	1,0000	0,2500	0,3810	0,0000	0,1765
CIMSA	0,0556	0,1250	0,0000	1,0000	0,2857	1,0000	1,0000
NUHCM	0,0000	1,0000	0,0000	0,2500	0,0000	0,5556	0,0294

Yöntemin 3. adımında kriterler arası korelasyon katsayıları 3 nolu eşitlik yardımıyla hesaplanarak Tablo 4'te görüleceği üzere korelasyon matrisi oluşturulmuştur.

Tablo 4: Kriterler Arası Korelasyon Katsayıları

2018 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
C1	1,0000	0,8212	0,3015	0,5427	-0,9937	-0,0929	-0,6667
C2	0,8212	1,0000	0,5990	0,1198	-0,8312	-0,6211	-0,7904
C3	0,3015	0,5990	1,0000	-0,6364	-0,2365	-0,8216	-0,9085
C4	0,5427	0,1198	-0,6364	1,0000	-0,5913	0,6688	0,2581
C5	-0,9937	-0,8312	-0,2365	-0,5913	1,0000	0,0870	0,6070
C6	-0,0929	-0,6211	-0,8216	0,6688	0,0870	1,0000	0,6412
C7	-0,6667	-0,7904	-0,9085	0,2581	0,6070	0,6412	1,0000
2019 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
C1	1,0000	-0,6880	0,9723	-0,6698	0,8800	-0,5028	-0,5037
C2	-0,6880	1,0000	-0,6727	-0,0747	-0,7098	0,1284	-0,2702
C3	0,9723	-0,6727	1,0000	-0,6667	0,7506	-0,6768	-0,5216
C4	-0,6698	-0,0747	-0,6667	1,0000	-0,4460	0,6247	0,9773
C5	0,8800	-0,7098	0,7506	-0,4460	1,0000	-0,0323	-0,2506
C6	-0,5028	0,1284	-0,6768	0,6247	-0,0323	1,0000	0,6339
C7	-0,5037	-0,2702	-0,5216	0,9773	-0,2506	0,6339	1,0000

Yöntemin son iki adımında kriterlerin bilgi miktarı c_j ve önem ağırlığı w_j , 4 ve 5 nolu eşitlikler yardımıyla hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Kriterlerin Bilgi Miktarları ve Önem Ağırlıkları

2018 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
c_j	2,5106	3,2463	3,6873	2,6991	3,3471	2,6632	3,2479
w_j	0,1173	0,1517	0,1723	0,1261	0,1564	0,1244	0,1518
2019 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
c_j	3,2223	4,0008	3,9346	2,7086	2,4466	2,3926	2,8015
w_j	0,1498	0,1860	0,1829	0,1259	0,1138	0,1112	0,1303

Tablo 5 incelendiğinde 2018 yılı için en önemli kriter C3 kodu ile “kısa ve öz olma” kriteri iken önem sırası en yüksekten en düşüğe; “paydaşlara bağlılık”, “stratejik yaklaşım ve geleceğe yönelim”, “güvenilirlik ve bütünlük”, “önemlilik”, “bilgiler arası bağlantı” ve “tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik” şeklindedir. 2019 yılı için C2 kodu ile temsil edilen “güvenilirlik ve bütünlük” kriteri en önemli kriteri ifade ederken önem sırası en yüksekten en düşüğe; “kısa ve öz olma”, “tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik”, “stratejik yaklaşım ve geleceğe yönelim”, “önemlilik”, “paydaşlara bağlılık” ve “bilgiler arası bağlantı” şeklindedir.

4.2 MAIRCA Yönteminden Elde Edilen Bulgular

Kriterlerin önem ağırlıkları belirlendikten sonra uygulamanın ikinci aşamasında alternatiflerin performansının belirlenebilmesi amacıyla MAIRCA yönteminden yararlanılmıştır. MAIRCA yöntemiyle ele alınan dört şirketin 2018 ve 2019 yılları için performansları entegre raporlama ilkeleri bağlamında değerlendirilmiştir. Yöntemin ilk aşaması 1 nolu eşitlik ile elde edilen karar matrisi olup bu matris Tablo 2’de gösterilmiştir.

“Yöntemin 2. adımında 4 adet alternatifin her birinin tercih olasılığı 6 nolu eşitlik ile $P_{Ai} = 1/4 = 0,25$ olarak hesaplanmıştır. 3. adımda ise teorik değerlendirme matrisi T_p 7 nolu eşitlik yardımıyla oluşturulmuş ve Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Teorik Değerlendirme Matrisi

2018 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
T_p	0,0293	0,0379	0,0431	0,0315	0,0391	0,0311	0,0379
2019 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
T_p	0,0375	0,0465	0,0457	0,0315	0,0284	0,0278	0,0326

Yöntemin 4. adımında ise gerçek değerlendirme matrisi , tüm kriterler fayda yönlü olduğu için 8 nolu eşitlik yardımıyla hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7: Gerçek Değerlendirme Matrisi

2018 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	0,0126	0,0379	0,0431	0,0000	0,0223	0,0000	0,0022
ASLAN	0,0112	0,0169	0,0431	0,0000	0,0279	0,0178	0,0000
CIMSA	0,0000	0,0000	0,0000	0,0158	0,0391	0,0311	0,0379
NUHCM	0,0293	0,0379	0,0215	0,0315	0,0000	0,0252	0,0044
2019 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	0,0375	0,0000	0,0457	0,0000	0,0284	0,0165	0,0000
ASLAN	0,0271	0,0000	0,0457	0,0079	0,0108	0,0000	0,0057
CIMSA	0,0021	0,0058	0,0000	0,0315	0,0081	0,0278	0,0326
NUHCM	0,0000	0,0465	0,0000	0,0079	0,0000	0,0155	0,0010

Yöntemin 5. Adımında, teorik değerlendirme matrisinin elemanlarından gerçek değerlendirme matrisinin elemanlarının çıkarılarak bulunduğu 9 ve 10 nolu eşitlik yardımıyla toplam boşluk matrisi G elde edilmiştir. Bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Toplam Boşluk Matrisi

2018 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	0,0168	0,0000	0,0000	0,0315	0,0168	0,0311	0,0358
ASLAN	0,0182	0,0211	0,0000	0,0315	0,0112	0,0133	0,0379
CIMSA	0,0293	0,0379	0,0431	0,0158	0,0000	0,0000	0,0000
NUHCM	0,0000	0,0000	0,0215	0,0000	0,0391	0,0059	0,0336
2019 Yılı							
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7
ADANA	0,0000	0,0465	0,0000	0,0315	0,0000	0,0113	0,0326
ASLAN	0,0104	0,0465	0,0000	0,0236	0,0176	0,0278	0,0268
CIMSA	0,0354	0,0407	0,0457	0,0000	0,0203	0,0000	0,0000
NUHCM	0,0375	0,0000	0,0457	0,0236	0,0284	0,0124	0,0316

Yöntemin son adımında ise 11 nolu eşitlik kullanılarak nihai kriter fonksiyonları Q_i hesaplanmıştır. Bu adımda elde edilen Q_i değerleri alternatiflerin performanslarının sıralanmasında belirleyicidir. Q_i değeri en düşük olan alternatif en iyi performansa sahipken, en yüksek olan alternatif en kötü performansa sahiptir. Q_i değerlerini ve sıralamalarını gösteren Tablo 9 aşağıda verilmiştir.

Tablo 9: Nihai Kriter Fonksiyonları ve Sıralamaları

	2018 Yılı		2019 Yılı	
	Q _i	Sıralama	Q _i	Sıralama
ADANA	0,1319	3	0,1219	1
ASLAN	0,1332	4	0,1528	3
CIMSA	0,1261	2	0,1421	2
NUHCM	0,1001	1	0,1792	4

Tablo 9 incelendiğinde 2018 yılı için entegre raporlama ilkeleri bağlamında en iyi performans gösteren şirket NUHCM iken, CIMSA ikinci, ADANA üçüncü en iyi performansı gösterdiği; performansı en düşük olan şirketin ise ASLAN olduğu gözlemlenmektedir. 2019 yılı için ise performans sıralamasında birinci olan şirket ADANA iken, ikinci sırada CIMSA, üçüncü sırada ASLAN ve son sırada NUHCM gelmektedir. İncelenen şirketlerin ele alınan 2018 ve 2019 yılları için performanslarının değişkenlik gösterdiği gözlemlenmektedir. 2018 yılında birinci olan NUHCM, 2019 yılında son sırada yer almaktadır. Her iki yılda da sıralaması değişmeyen tek şirket CIMSA olmuştur.

5. SONUÇ

Finansal verilerin yanı sıra sosyal, yönetsel ve çevresel verilerin de yer aldığı daha bütüncül bir yapıya sahip olan entegre raporlama, hem kurumların kendi yararına, hem yatırımcılarına hem de diğer paydaşlara çeşitli konularda yarar sağlayacaktır. Sonuç olarak hem kurum hem de paydaşlar daha anlamlı kararlar alabileceklerdir (Aras ve Sarioğlu, 2015: 45).

Entegre rapor işletmelerin bugünü ve geleceği hakkında detaylı bilgiler içeren finansal ve finansal olmayan verilerin bir arada olduğu kapsamlı bir rapordur. Güncel bir kavram olmakla birlikte çeşitli işletme, kamu kurumu, belediye, sivil toplum kuruluşu, düzenleyici ve denetleyici kurum, kendi bünyesine, yatırımcılara ve diğer paydaşlara daha fazla bilgi ve fayda sağlamak amacıyla entegre rapor yayımlamaya başlamıştır. Bu amaca ulaşmada ise entegre raporlama kılavuz ilkeleri yol gösterici olmaktadır.

Çalışmanın sonucunda CRITIC yönteminden elde edilen bulgular 2018 yılı için önem ağırlığı yüksekten düşüğe “kısa ve öz olma”, “paydaşlara bağlılık”, “stratejik yaklaşım ve geleceğe yönelim”, “güvenilirlik ve bütünlük”, “önemlilik”, “bilgiler arası bağlantı” ve “tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik” iken; 2019 yılı için ise “güvenilirlik ve bütünlük”, “kısa ve öz olma”, “tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik”, “stratejik yaklaşım ve geleceğe yönelim”, “önemlilik”, “paydaşlara bağlılık” ve “bilgiler arası bağlantı” şeklindedir. Her iki yıl da değerlendirildiğinde önem sırası yüksekten düşüğe “kısa ve öz olma”, “güvenilirlik ve bütünlük”, “stratejik yaklaşım ve geleceğe yönelim”, “paydaşlara bağlılık”, “önemlilik”, “tutarlılık ve karşılaştırılabilirlik” ve “bilgiler arası bağlantı” şeklindedir. Objektif olarak ele alınan bu yöntemle entegre raporlamanın kısa ve öz olması, güvenilir ve bütüncül bir yapıya sahip olması en önemli kriterlerdir. En düşük öneme sahip kriter ise bilgiler arası bağlantıdır.

Çalışmada ayrıca MAIRCA yöntemi ile alternatiflerin performansı tespit edilmiştir. 2018 yılı için en iyi performansı gösteren şirket Nuh Çimento iken onu sırasıyla Çimsa Çimento, Adana Çimento ve Aslan Çimento takip etmiştir. 2019 yılında ise sıralama en iyiden en kötüye Adana Çimento, Çimsa Çimento, Aslan Çimento ve Nuh Çimento olmuştur. Her iki yıl birlikte değerlendirildiğinde en iyi performansı gösteren şirketlerin Çimsa Çimento ve Adana Çimento olduğu gözlemlenmektedir. Nuh Çimento sonraki en iyi performansı gösteren şirket iken en kötü performansı gösteren şirket Aslan Çimento olmuştur. Nuh Çimento’nun 2018 yılında en iyi performansı gösterirken, 2019 yılında en kötü performansı göstermesi dikkat çekici bir sonuç olmuştur. Sanayi sektöründe entegre rapor yayımlayan ilk şirket olan Çimsa Çimento entegre raporlama konusunda öncül olduğunu bu çalışmada da göstermiştir (Altınay, 2016: 63; Dereköy, 2018: 593). Çimsa Çimento’nun en iyi performansı göstermesine rağmen hem 2018 hem de 2019 yılında kılavuz ilkelerden kısa ve öz olma ilkesine bağlı kalmaması daha detaylı bilgilerin paydaşlar ve yatırımcılar açısından olumlu karşılanabileceği düşüncesinden kaynaklanmış olabilir.

Bu çalışma, literatürde şirketlerin entegre raporlama kılavuz ilkelerine uyum düzeylerinin kıyaslanması hakkında yeterli çalışma olmaması nedeniyle önem arz etmektedir. Çalışma BİST’e kote çimento sektöründeki

şirketleri değerlendirirken şirketlerin entegre raporlama kılavuz ilkelerine uyum düzeyini ölçmede şirketler arasında bir kıyaslama yaparak yatırımcılara ve diğer paydaşlara katkı sağlamaktadır. Yatırımcılar ve paydaşlar bu dört şirketin entegre raporları uygulama şekillerine bakarak yatırım kararında bulunabilir. Gelecek çalışmalarda istatistik ve ekonometrik yöntemler kullanılarak entegre raporlarla hisse senedi fiyatı, finansal oranlar vb. değişkenler arasındaki ilişkinin test edilmesi, yatırımcıların karar verme sürecinde etkili olacaktır.

Türkiye’de entegre raporlamanın bir standardının sağlanamaması (Ercan ve Kestane, 2017), kurumsal yatırımcıların bile farkındalık düzeylerinin düşük olması (Akbaş vd., 2021) ve sınırlı sayıda kurumun entegre rapor yayımlaması entegre raporun önemini kavrayamadıklarını göstermektedir. Bu doğrultuda paydaşlara ve kurum çalışanlarına entegre raporun önemini anlatan eğitimler düzenlenmesi gerekmektedir. Ayrıca raporların standartlaştırılması, bu raporların analiz edilmesinde ve diğer kurumlarla karşılaştırılabilmesinde kolaylık sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abeysekera, I. (2013). “A Template for Integrated Reporting”, *Journal of Intellectual Capital*, 14(2), 227-245.
- Adams, S., & Simnett, R. (2011). “Integrated Reporting: An Opportunity for Australia’s Not-for-Profit Sector”, *Australian Accounting Review*, 21(3), 292-301.
- Adegboyegun, A. E., Alade, M. E., Ben-Caleb, E., Ademola, A. O., Eluyela, D. F., & Oladipo, O. A. (2020). “Integrated Reporting and Corporate Performance in Nigeria: Evidence from the Banking Industry”, *Cogent Business & Management*, 7(1), 1736866. <https://doi.org/10.1080/23311975.2020.1736866>
- Akbaş, A., Coşkun, A. ve Karamustafa, O. (2021). “Entegre Raporlama İçerik Öğelerinin Yatırımcı Kararları Üzerindeki Etkisi” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 303-326.
- Akbulut, O. Y. (2019). “CRITIC ve EDAS Yöntemleri ile İş Bankası’nın 2009-2018 Yılları Arasındaki Performansının Analizi”, *Ekonomi Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 249-263.
- Akyüz, F. ve Yangibayev, B. (2020). “Entegre Raporlama ile Finansal Performans Arasındaki İlişkiye Yönelik Akademik Çalışmaların Değerlendirilmesi”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 41-65.
- Altınay, A. T. (2016). “Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 47-64.
- Aras, G. ve Sarioğlu, G. U. (2015). Kurumsal raporlamada yeni dönem: Entegre raporlama. *TÜSİAD Yayını*, 21-85.
- Ayçin, E. (2019). *Çok Kriterli Karar Verme: Bilgisayar Uygulamalı Çözümler*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Belke, M. (2020). “CRITIC ve MAIRCA Yöntemleriyle G7 Ülkelerinin Makroekonomik Performansının Değerlendirilmesi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 Temmuz 2020 (Özel Ek), 120-139.
- Dereköy, F. (2018). “Entegre Raporlama Uygulamalarının Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 16(32), 589-608.
- Diakoulaki, D., Mavrotas, G., & Papayannakis, L. (1995). “Determining Objective Weights in Multiple Criteria Problems: The Critic Method”, *Computers & Operations Research*, 22(7), 763-770.
- Elmacı, O. ve Sevim, Ş. (2017). “Entegre Raporlamada Küresel Gelişmeler ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi”, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(8), 18-36.
- Ercan, C. ve Kestane, A. (2017). “Entegre Raporlama ve Türkiye’deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma”, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(4), 73-86.
- Gigović, L., Pamučar, D., Bajić, Z., & Milićević, M. (2016). “The Combination of Expert Judgment and GIS-MAIRCA Analysis for the Selection of Sites for Ammunition Depots”, *Sustainability*, 8(4), 372.
- Gökten, S. (2016). “Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistemik Bir Öneri”, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(4), 741-765.
- Havlová, K. (2015). “What Integrated Reporting Changed: The Case Study of Early Adopters”, *Procedia Economics and Finance*, 34, 231-237.
- Hurghiş, R. (2015). “Integrated Reports and Financial Performance: An Analysis”, *11th Workshop on European Financial Reporting*, Paris, 3-4 September 2015.

- IIRC (2013). The International Integrated Reporting Framework. <https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>
- Karğın, S., Aracı, H. ve Aktaş, H. (2013). "Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi", *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 6(1), 27-46.
- Kaya, H. P. (2015). "Entegre Raporlama Sisteminin Ortaya Çıkış Sebepleri ve Şirketlere Sağlayacağı Faydalar", *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 15(45), 113-130.
- Kaya, U., Aygün, D. ve Yazan, Ö. (2016). "Yeni Bir Kurumsal Raporlama Yaklaşımı Olarak Entegre Raporlama ve Dünyadaki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 85-101.
- Kızıltan, B. ve Doğan, D. U. (2021). "Raporlama Sisteminde Yükselen Trend Entegre Raporlama: Çimento ve Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma", *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 1695-1711. <https://doi.org/10.20491/isarder.2021.1224>
- Kıracı, K. ve Bakır, M. (2019). "CRITIC Temelli EDAS Yöntemi ile Havayolu İşletmelerinde Performans Ölçümü Uygulaması", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 157-174.
- Serafeim, G. (2015). "Integrated Reporting and Investor Clientele", *Journal of Applied Corporate Finance*, 27(2), 34-51.
- Suttipun, M. (2017). "The Effect of Integrated Reporting on Corporate Financial Performance: Evidence from Thailand", *Corporate Ownership & Control*, 15(1), 133-142. <http://doi.org/10.22495/cocv15i1art13>
- Topcu, M. K. ve Korkmaz, G. (2015). "Entegre Raporlama: Kavramsal Bir İnceleme", *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1-22.
- Yanık, S. ve Türker, İ. (2012). "Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama)", *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (47), 291-308.
- Yılmaz, B., Atik, M. ve Okyay, A. (2017). "Geleceğin Raporlama Sistemi: Entegre Raporlama", *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 17(52), 95-108.
- Yüksel, F. (2018). "Entegre Raporlama ve Finansal Performans İlişkisi: Türkiye ve Güney Afrika Katılım Bankaları Üzerinde Bir Araştırma", *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-17.
- Yüksel, F. ve Aracı, H. (2017). "Hizmet İşletmelerine Ait Raporların Entegre Raporlama İlkeleri Açısından İncelenmesi", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 16, 729-748.
- Yüksel, F. ve Kayalı, C. A. (2020). "Entegre Raporlama İlkelerinin Finansal Performansa Etkisi: BİST Banka Endeksi Üzerinde Bir Araştırma", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(Özel Sayı), ös65-ös80. <http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.647411>.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).